



หมอไทยดีเดือนแห่งชาติ
พ.ศ.๒๕๖๓
พ่อหมอหมวก คงศรี

ยะโก๊ะ หมอพื้นบ้านชาวพุทธ
ในท่ามกลางพหุวัฒนธรรมอันงดงาม
บ้านจะนะ (หมู่ ๒) ชุมชนมันังซีโป
ตำบลจะนะ อำเภोजะนะ จังหวัดนราธิวาส





ชื่อเรื่อง : หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๓
พ้อหม่อมหมวก คงศรี

ผู้เขียน : วิชัย โชควิวัฒน์ สันติสุขุ โสภณสิริ

บรรณาธิการ :

ปารณัฐ สุขสุทธิ อรุณข มะลิลา โชพียะห์ วาเต๊ะ จิราพร บุญมาก

ที่ปรึกษา :

เปรม ชินวันทนนานนท์ วีระพงษ์ เกரியสินยศ

ประธานการดำเนินงาน :

สมัคร สมแวง

ประธานงานพื้นที่ :

ภาคเหนือ : ธวัชชัย เหล็กดี ภัทร วาศนา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : สมัคร สมแวง อังคณา บุญทวี

ภาคกลาง : พิชศศิ์ ดุจจามุทัศน์ อรจิรา ทองสุกมาก

ภาคใต้ : อิศรา พงษ์พาณิชย์ จิราภรณ์ บุญมาก

ภาพ :

กลุ่มงานการแพทย์แผนไทยฯ รพ.จะนะ ภัทร วาศนา

อำนวยการ :

คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
มูลนิธิสุขภาพไทย

สนับสนุน :

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

พิมพ์ : สุภาภรณ์ บุญปก

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด พี เอ็น เอส ครีเอชั่น เลขที่ ๖๖ หมู่ที่ ๑
ตำบลศาลากลาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๓๐
โทร ๐-๒๑๑๗-๓๖๑๙ โทรสาร ๐-๒๑๑๗-๓๖๒๐





สารบัญ

๖

คำประกาศเกียรติคุณ

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๓
พ่อหมอหมวก คงศรี

๑๐

ประวัติหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๓

พ่อหมอหมวก คงศรี

ยะโก๊ะ หมอพื้นบ้านชาวพุทธ

ในท่ามกลางพหุวัฒนธรรมอันงดงาม

บ้านจะนะ (หมู่ ๒) ชุมชนมันังซีโป

ตำบลจะนะ อำเภोजะนะ จังหวัดนราธิวาส

๒๖

ภูมิปัญญาชาวบ้าน และพิธีกรรม

๔๔

หลักเกณฑ์ และแนวทางการคัดเลือก

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๓

๕๑

คำสั่งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือก
หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๓





คำนำ

กิจกรรมสำคัญที่ทำให้องค์การอนามัยโลกมีบทบาทสูงเด่นเป็นที่ยอมรับของประเทศสมาชิกทั่วโลก และสามารถทำให้ประเทศต่างๆ ผลักดันงานที่มีคุณภาพการอย่างสูงต่อประชาชนทั่วโลก คือ มติที่จะร่วมกันบรรลุเป้าหมาย “สุขภาพดีถ้วนหน้าเมื่อ ๒๕๔๓” (Health For All By the Year 2000)

ในการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายทางสังคมดังกล่าว คณะกรรมการที่เกี่ยวข้องได้ประชุมพิจารณากลวิธีสำคัญที่ต่อมารู้จักกันอย่างกว้างขวาง คือ การสาธารณสุขมูลฐาน และนโยบายสำคัญประการหนึ่งคือ การกำหนดว่าจะต้องนำการแพทย์ดั้งเดิมของแต่ละประเทศ และต้องถื่นมาพัฒนาและใช้ประโยชน์ด้วย เพราะลำพังการแพทย์แผนปัจจุบันย่อมไม่เพียงพอที่จะทำให้ประชาชน บรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้าได้ จากนโยบายดังกล่าว องค์การอนามัยโลกได้กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการจำนวนมากเพื่อรองรับ และแม้จะล่วงเลย พ.ศ. ๒๕๔๓ มานานแล้ว องค์การอนามัยโลกก็ยังคงนโยบายดังกล่าวสืบมา ดังปรากฏว่าได้มี “ยุทธศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิม พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๘” และในปี ๒๕๕๒ สมัชชาอนามัยโลกได้มีมติ ที่ ๖๒.๑๓ ให้ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลก พัฒนายุทธศาสตร์ฉบับนั้น และได้มีการดำเนินการจนได้เป็น “ยุทธศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิม พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๖ ขององค์การอนามัยโลก” (WHO Traditional Medicine Strategy 2014-2023) ประกาศใช้เป็นเสมือนเข็มทิศ และอุปกรณ์ในการพัฒนางานการแพทย์ดั้งเดิมของประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย

น่ายินดีที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมงานกับองค์การอนามัยโลกมาอย่างต่อเนื่อง และมีผลงานหลายเรื่องที่เป็นที่ยอมรับและชื่นชมจากนานาประเทศ งานด้านการแพทย์ดั้งเดิมก็เป็นงานหนึ่งที่มีความก้าวหน้าเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งหนึ่งในกิจกรรมที่ส่งเสริมการยอมรับในการแพทย์ดั้งเดิมของ





ไทยคือการยกย่องประกาศเกียรติคุณของหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นครั้งแรกจนเป็นครั้งที่ ๑๐ ปีนี้

การคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติปี ๒๕๖๓ มีการปรับกระบวนการคัดเลือกให้รัดกุมและยังคงตอบสนองเป้าหมาย และคณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติมีการทบทวนหลักเกณฑ์การคัดเลือกให้สอดคล้องกับสถานการณ์และทิศทางการขับเคลื่อนนโยบายให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน โดย กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้ดำเนินการรวบรวมผลการคัดเลือกหมอไทยดีเด่นระดับจังหวัดมาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อนำเสนอข้อมูลให้คณะทำงานฯ ประชุมพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นระดับภาค ๔ ภาค ได้ ๔ คน ตามหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือก ก่อนคณะทำงานลงพื้นที่ศึกษาและรับฟังข้อมูลจากชุมชน เพื่อตัดสินใจขั้นสุดท้าย โดยคณะทำงานเสนอที่ประชุมคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ มีมติเป็นเอกฉันท์เลือก พ่อหมอหมวก คงศรี ตำบลจะนะ อำเภोजะนะ จังหวัดนราธิวาส เป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๓

ขอขอบคุณทุกท่าน และทุกหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานนี้ หวังว่างานนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการแพทย์ดั้งเดิมของไทย ให้เจริญวัฒนาสถาพร ก่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนบนผืนแผ่นดินไทย ยิ่งๆขึ้นไป

นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์

ประธานกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ





๖

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๓ พ่อหมอหมวก คงศรี

คำประกาศเกียรติคุณ

ยะโก๊ะ หมอพื้นบ้านชาวพุทธ

ในท่ามกลางพหุวัฒนธรรมอันงดงาม

บ้านจะนะ (หมู่ ๒) ชุมชนมั่งซีโป

ตำบลจะนะ อำเภोजะนะ จังหวัดนราธิวาส

พ่อหมอหมวก คงศรี เป็นหมอพื้นบ้านชาวพุทธในชุมชนที่คนส่วนใหญ่เป็นมุสลิม ในชุมชนมั่งซีโป ตำบลจะนะ อำเภोजะนะ จังหวัดนราธิวาส เกิดเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๓๙ ปัจจุบันอายุ ๘๔ ปี

ภูมิลำเนาบ้านเกิดของท่านอยู่ที่บ้านวัดใหม่ ตำบลพร่อน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส มีน้องสาวเป็นพี่น้องร่วมท้องเพียงคนเดียว เรียนจบชั้นประถมที่ ๔ โรงเรียนปลักช้าง ภูมิลำเนาถิ่นบ้านเกิด และได้อุปสมบทที่วัดนภาราม หรือวัดใหม่ โดยมีพระอุปัชฌาย์มาจากวัดชลธาราสিংเห หรือวัดเจ๊ะเห ในท้องที่นั่นเอง

เจ๊ะเหเป็นภาษาถิ่นของชาวพุทธในท้องที่นั้น ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิมพูดภาษาฮาวี ภาษาเจ๊ะเหมีหลักฐานว่าสืบทอดมาจากภาษาไทยสุโขทัยดั้งเดิม ชุมชนชาวพุทธกลุ่มภาษาเจ๊ะเหยังมีอยู่กระจัดกระจายในทุกตำบลของอำเภอดากใบ และแผ่ไปยังทั้ง ๑๓ อำเภอของจังหวัดนราธิวาส ข้ามไปจังหวัดปัตตานี และหลายเมืองในรัฐกลันตันประเทศมาเลเซีย

บิดาพ่อหมอหมวกเป็นนายหนังตะลุง ยายเป็นหมอน้ำมนต์ ตาและตาทวดเป็นหมอพื้นบ้าน พ่อหมอหมวกได้สืบทอดความรู้หมอจากตาชื่อ





ให้ความรู้ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรท้องถิ่นรักษาสุขภาพให้กับประชาชนในชุมชน

เสาร์ ตั้งแต่อายุได้ ๑๐ ขวบ โดยตาเสาร์มักไปรักษาคนไข้ตามบ้านในเวลากลางคืน และชวนพ่อหมอหมวกไปเป็นเพื่อน กว่าจะได้กลับก็ตี ๑๐ ตี ๑๑ ต้องทนง่วง ทำให้ไม่อยากเป็นหมอ แต่เพราะตาชวนไปบ่อยๆ จึงจดจำยาและวิธีการรักษาของตาไว้ได้มาก เมื่อตาเริ่มชราลงจึงเริ่มช่วยตา รักษาคนไข้ด้วยตนเองตั้งแต่ยังเด็ก ได้ตำรายาดีๆ จากตาหลายขนาน เช่น ยารักษาโรคเรื้อม งามูสวัด ไฟลามทุ่ง ยารักษาไข้ทั้งไข้ป่าและไข้อื่นๆ ตลอดจนยาและวิธีการรักษาโรคกระดูกแตก นอกจากนี้ยังศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากตำราของพ่อหมอคำ ลีคม ซึ่งเป็นตาหวดอีกด้วย

ในวัยหนุ่มฉกรรจ์พ่อหมอหมวกก็เหมือนผู้ใช้แรงงานทั่วไปในชนบทที่ย้ายถิ่นฐานไปทำงานรับจ้าง และแสวงหาความรู้และประสบการณ์นอกถิ่นฐานบ้านเกิด เช่น เมื่ออายุได้ ๑๘ ปี ได้ไปรับจ้างกรีดยางที่ ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ ตอนอายุได้ ๒๖-๒๗ ปี ได้ไปทำงานก่อสร้างและทำนาที่ตำบลลำภู อำเภอมือเบ่ง ซึ่งตลอดเวลาที่จากบ้านไปทำงานทำ ก็ได้ใช้ความรู้หมอพื้นบ้านช่วยเหลือเยียวยารักษาคนไข้ จนมีชื่อเสียงเป็นที่ประจักษ์ พร้อมกันนั้นก็แสวงหาความรู้เพิ่มเติมทั้งด้านหมอพื้นบ้านและคาถาอาคม เช่น คาถาถอดหนาม และคาถาปิดพิษงู เป็นต้น โดยทำนรู้





ทั้งภาษาไทยและภาษายาวี เมื่อรักษาชาวพุทธก็จะท่องคาถาเป็นภาษาบาลี และเมื่อรักษาชาวมุสลิมก็จะร่ายคาถาเป็นภาษายาวีด้วย

ความรู้และประสบการณ์ทางหมอพื้นบ้านประกอบกับการรู้จักภาษาและวัฒนธรรมของชาวมุสลิมอย่างดี ทำให้พ่อหมอหมวกดำรงชีวิตได้อย่างกลมกลืนในสังคมพหุวัฒนธรรมท่ามกลางคนส่วนใหญ่ที่เป็นมุสลิมได้อย่างดี จนได้รับยกย่องจากชาวมุสลิมเรียกท่านว่า “ยะโก๊ะ” ซึ่งเป็นชื่อของศาสดาองค์หนึ่งในศาสนาอิสลาม คือท่านยาโก็บบ หรือยะกู๊บบ

พ่อหมอหมวกมีความอ่อนน้อมถ่อมตนอย่างยิ่ง เมื่อรักษาชาวไทยพุทธก็จะกล่าวว่า “ขออัญเชิญให้พ่อหมอชีวกและอาจารย์ทุกๆ พระองค์มาช่วยดลบันดาลให้ท่านหาย” เวลารักษาคนมุสลิม ท่านก็จะกล่าวอย่างนอบน้อมว่า “ไม่ใช่เรานะที่รักษาหาย เรารู้ยา แต่ถ้าอัลเลาะห์ไม่ใ้ก็ไม่หาย ลองเอายาไปกินดู”

ความรู้ ประสบการณ์ และจรรยาบรรณอันงดงามของพ่อหมอหมวก ทำให้พ่อหมอหมวกได้รับการยอมรับและชื่นชมทั้งจากชุมชนและทางราชการ ท่านได้ใบประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย สาขาเวชกรรมประเภท (ค) เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๙ ได้รับรางวัลหมอพื้นบ้านดีเด่นระดับจังหวัด เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๕ เป็นหมอไทยดีเด่นระดับภาค เมื่อ พ.ศ.๒๕๖๓

คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ ได้พิจารณาแล้วมีมติเป็นเอกฉันท์คัดเลือก และประกาศเกียรติคุณ พ่อหมอหมวก คงศรี เป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติประจำปี พ.ศ.๒๕๖๓





๑. พ่อหมอหมวกกับนางนอม คงศรี ภรรยา



๒-๓. วิทยากรให้ความรู้เรื่องสมุนไพรเดินป่า ณ เขาตันหยง ต.กะลุวอเหนือ อ. เมือง จ.นราธิวาส จัดโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนราธิวาส ปี ๒๕๖๒





ประวัติ
หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๖๓



ประวัติชีวิต พ่อหมอหมวก คงศรี หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๓

เกิดเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.๒๔๗๙ ปัจจุบันอายุ ๘๔ ปี
ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๓๐๔ หมู่ที่ ๒ ตำบลจะนะ อำเภोजะนะ จังหวัด
นราธิวาส รหัสไปรษณีย์ ๙๖๒๒๐

บิดาและมารดา : คุณพ่อเย๊ะ และคุณแม่อร์ คงศรี มีบุตร ๒ คน นายหมวก
เป็นคนหัวปี และคนที่ ๒ คือ น้องสาว ภูมิลำเนาเกิดที่บ้านวัดใหม่ (หมู่ที่ ๖)
ตำบลพร่อน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

จบการศึกษาสายสามัญ ประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนปลักช้าง อำเภอดากใบ
จังหวัดนราธิวาส

อุปสมบท เมื่ออายุ ๒๑ ปี ณ วัดนภาราม อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส
สถานภาพ สมรส ภรรยาชื่อ นางถนอม คงศรี (นามสกุลเดิมคือ แดงเกื้อ) มี
บุตร ๒ คน เป็นชาย ๑ คนและหญิง ๑ คน และมีบุตรกับภรรยาคนแรกอีก ๒
คน เป็นชาย ๑ คนและหญิง ๑ คน

อาชีพ ทำนา รับจ้าง เฝ้าถ่าน

ได้รับใบประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย สาขาเวชกรรมไทย ประเภท (ค)
เลขที่ พท.ว. ๑๕๘๑๓ เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙

เกียรติภูมิและรางวัลที่ได้รับ

- กรรมการคุมสอบใบประกอบโรคศิลปะ (ค) ๑๔ จังหวัดภาคใต้ ปี พ.ศ.
๒๕๕๔
- รางวัลหมอพื้นบ้านดีเด่นระดับจังหวัด ปี พ.ศ.๒๕๕๕
- กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิระดับจังหวัด ปี พ.ศ.๒๕๕๕
- รางวัลหมอไทยดีเด่นระดับจังหวัด ปี พ.ศ.๒๕๖๒
- ผ่านการอบรมหลักสูตรการใช้กัญชาทางการแพทย์แผนไทย ของกรมการ
แพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๒
ใช้ได้ถึงวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๔
- รางวัลหมอไทยดีเด่นระดับภาค ปี พ.ศ.๒๕๖๓

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๓

พ่อหมอหมวก คงศรี

ยะโก๊ะ หมอพื้นบ้านชาวพุทธ
ในท่ามกลางพหุวัฒนธรรมอันงดงาม
บ้านจะนะ (หมู่ที่ ๒) ชุมชนมนังซีโป
ตำบลจะนะ อำเภोजะนะ จังหวัดนราธิวาส



พ่อหมอหมวก คงศรี เริ่มมีบทบาทรักษาคนเจ็บป่วย ในวัยฉกรรจ์ อายุ ๑๘ ปี มีอาชีพรับจ้าง อยู่ที่ตำบลละหาร อำเภอยิ่งง ต่อมาราวอายุ ๒๖ ปี ย้ายไปอยู่ตำบลลำภู อำเภอเมือง ทำงานก่อสร้างและทำนา ก็ยังมีคนเจ็บป่วยติดตามมาขอรับการรักษา ระหว่างการโยกย้ายที่อยู่อาศัย พ่อหมอหมวกหาโอกาสเรียนรู้อาชีพแพทย์ไปด้วย จนกระทั่งมาอยู่ที่จะนะ ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โรงพยาบาลจะนะส่งไปร่วมอบรมการแพทย์แผนไทย เป็นครั้งแรก หลังจากนั้นพ่อหมอหมวกผ่านการอบรมอีกหลายครั้ง จนได้รับใบประกอบวิชาชีพรักษาแพทย์แผนไทย สาขาเวชกรรมไทย ประเภท (ค) เลขที่ พท.ว.๑๕๘๑๓ เป็นรุ่นแรกๆ เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๘

สืบสานภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านเง๊ะเห ในอาณาบริเวณวัฒนธรรมชายแดนภาคใต้

พื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ปลายด้ามขวานทองของไทย มีประชากรส่วนใหญ่เป็นพี่น้องชาวมุสลิม พุทธภิกษุอาวี้เป็นหลัก และมีชาวไทยพุทธกลุ่มน้อยจำนวนหนึ่งพูดภาษาไทยโบราณที่เรียกว่าภาษา “เง๊ะเห” มีหลักฐานว่าสืบทอดมาจากภาษาสุโขทัยดั้งเดิม เห็นได้จากสำนวนภาษาและคำบางคำของภาษาเง๊ะเหมีความคล้ายคลึงกับที่ปรากฏใน “ไตรภูมิพระร่วง” เช่น คำว่า “เยียด” ในภาษาเง๊ะเห แปลว่า “ทำไม” ตรงกับคำแปลในข้อความว่า “ยักษ์ผู้นั้นจึงร้องว่า เหวยพระญา อชาติศัตรู ท่านจะมาเยียด” เป็นต้น นับเป็นความภาคภูมิใจของชาวนราธิวาสที่ภาษาเง๊ะเหอ่อนนุ่มนวลไพเราะได้รับการอนุรักษ์โดยขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๕๖

ปัจจุบันชุมชนชาวพุทธกลุ่มภาษาเง๊ะเหอาศัยอยู่ในแหล่งต้นกำเนิดที่ตำบลเง๊ะเห และทุกตำบลในอำเภอตากใบ จนกลายเป็นอัตลักษณ์ของภาษาถิ่นใต้สำเนียงตากใบของชุมชนชาวพุทธ ซึ่งยังแผ่วัฒนธรรมทางภาษาไทยพุทธไปทั้ง ๑๓ อำเภอของจังหวัดนราธิวาส อีกทั้งข้ามไปอีกหลายอำเภอในจังหวัดปัตตานี รวมทั้งข้ามพรมแดนประเทศเพื่อนบ้านด้วย มีชาวมลายูเชื้อสายพุทธเชื้อสายสยามหลายเมืองในรัฐกลันตันที่ยังใช้ภาษาเง๊ะเห จนมีเอกลักษณ์ของตนเองในชื่อเรียกเฉพาะว่า ภาษาตุ้มปัตตามชื่อเมืองๆ หนึ่งในรัฐกลันตัน นั่นเอง

ในสายธารประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์อันยาวนาน ยังคงมีชุมชนชาวพุทธเง๊ะเหกลุ่มน้อยดำรงอยู่ในพื้นที่เล็กๆ อย่างงดงาม ท่ามกลางพหุวัฒนธรรมของ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้สืบทอดกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่า พอ

หมอหมวก คงศรี เป็นชาวพุทธเจี๊ยะคนหนึ่ง ผู้ถือกำเนิดและเติบโตขึ้นมาในท้องถื่นพหุวัฒนธรรมอิสลาม-พุทธ บ้านวัดใหม่ ตำบลพร่อน อำเภอดากใบ เมื่อ ๘๔ ปีที่ผ่านมา แม่ครอบครัวของท่านมีการย้ายถิ่นฐานจากบ้านเกิดบ้าง แต่ท่านและญาติพี่น้องชาวไทยพุทธกลุ่มน้อย ก็ไม่เคยย้ายถิ่นออกจากพื้นที่พหุวัฒนธรรมอิสลาม-พุทธของจังหวัดนราธิวาสเลย ตรงกันข้าม น้องสาวร่วมสายโลหิตคนเดียวของท่านก็ยังคงอาศัยอยู่ในถิ่นฐานบ้านเกิดที่ตำบลพร่อน ส่วนญาติพี่น้องก็ยังมีภูมิลำเนาอยู่ในตัวอำเภอดากใบและอำเภอเมืองนราธิวาส ด้วยความเชื่อมั่นตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษว่าพี่น้องชาวไทยมุสลิม-พุทธในแหลมมลายูสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ส่วนตัวพ่อหมอหมวกเติบโตได้เรียนหนังสือและบวชเรียนที่บ้านเกิดในตำบลพร่อน อำเภอดากใบนั่นเอง หลังเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ท่านได้อุปสมบทระยะสั้น ณ อุโบสถวัดนภาราม (วัดใหม่) เมื่ออายุ ๒๑ ปี โดยมีพ่อท่านแบน พระครูนิพัทธกาลัญญ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ จากวัดชลธาราสিংเห (เดิมชื่อวัดเจี๊ยะเห) ปัจจุบันทั้งวัดใหม่นภารามและวัดเจี๊ยะเหยังเป็นศูนย์รวมจิตใจชาวไทยพุทธ-มุสลิมทั้งฝั่งไทยและฝั่งมาเลเซีย

หนีไม่พ้น เป็นทายาทหมอพื้นบ้าน เจี๊ยะเหแห่งนราธิวาส

ตระกูลของพ่อหมอหมวกทั้งฝ่ายบิดาและมารดาเป็นตัวอย่งครอบครัวคนไทยที่สืบสานวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้านของภาคใต้ บิดาของท่านเป็นนายหนังตะลุง ตาและตาทวดเป็นหมอพื้นบ้าน ยายเป็นหมอก็อนาวาหรือหมอเป่า หมอน้ำมนต์ แม้ท่านไม่ได้รับสืบทอดศิลปะหนังตะลุง แต่ก็



ให้คำปรึกษาด้านยาสมุนไพร และเปรียบเทียบชื่อยาสมุนไพร
ณ กลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โรงพยาบาลจะนะ



ตรวจผู้ป่วย (มีอาการปวดบวมข้อกระดูกข้อมือ) วินิจฉัยร่วมกับแพทย์แผนปัจจุบัน
(ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจะนะ) ณ มัสยิดบ้านยะออ ต.จะนะ อ.จะนะ จ.นราธิวาส

ยังตั้งหิ้ง “ครูหมอตายาย” ของบุพการีไว้ สำหรับพิธีการไหว้ครูบูชาสืบมา ส่วนมรดกสำคัญที่ท่านรับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษฝ่ายมารดา ก็คือ ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านเงี้ยวเห ตาหวดของท่านชื่อ “หมอดำ ลีคม” เป็นหมอพื้นบ้านผู้เชี่ยวชาญด้านรักษาไข้ป่า เดิมตาหวดหมอดำเป็นชาวมาเลเซียมาแต่งงานกับย่าหวดชื่อนางคง แม้ท่านจะเกิดมาไม่ทันเรียนวิชา กับตาหวด แต่ก็ได้ทันเป็นลูกมือ “ตาหมอเสาร์ ลีคม” บุตรตาหวดหมอดำ และมีศักดิ์เป็นน้ำชายแท้ๆของมารดา แม่อร คงศรี

หมอหมวกย้อนรำลึกถึงจุดเริ่มต้นเป็นหมอในวัยเด็กว่า “ตอนอายุได้ ๑๐ ขวบ ตาเป็นหมอชื่อตาเสาร์มักไปรักษาตอนกลางคืน พอตกเย็นตาเสาร์จะไปร้องเรียก “ไอ้หนูๆ ไปเป็นโยง(เพื่อน)หมอกัน” กว่าจะได้กลับก็ตี ๑๐ ถึง ๑๑^๑ หวานนอน หมอต้องไปหาคนเจ็บ ไม่ใช่คนเจ็บมาหาหมอ ลำบากไม่คิดอยากเป็นหมอ แต่จำยาที่ตาหมอแกรักษาคนได้ เมื่อเราเจอคนไข้ก็รักษาได้ คนไข้ก็หาย ตั้งแต่ตาเริ่มหลงๆลืมๆ จึงเริ่มช่วยรักษามาตั้งแต่ตอนเด็ก”

วิชาหมอพื้นบ้านที่ได้รับถ่ายทอดซึมซับจากตาหมอเสาร์มีทั้งด้านสมุนไพรบำบัดและพิธีกรรมบำบัด ในด้านสมุนไพรมีตำรับยาพื้นบ้านที่เรียนรู้โดยตรงจากตาหมอเสาร์และนำมาใช้ ๓ ตำรับ ได้แก่ (๑) ยารักษาโรครีม ฐสวัสดิ์ ไฟลามทุ่ง (๒) ยารักษาอาการไข้ (๓) ยารักษากระดูกแตก ด้วยเหตุที่สมุนไพรใบลำคอดนั้นหายาก หมอหมวกจึงเปลี่ยนมาใช้ตำรับยารักษากระดูกของหมอออน ซึ่งหาเครื่องยาได้ง่ายกว่า ประกอบด้วยสมุนไพรสด คือ ขิง ขมิ้นชัน ไพล ใช้เสมอภาค ผานเป็นแวน หุงในน้ำมันมะพร้าว แล้วนำน้ำมันสมุนไพรมาใช้ประสานกระดูกตามกรรมวิธีหมอพื้นบ้าน

^๑ เวลา เรียกตามภาษาท้องถิ่น ชาวบ้านเรียกเวลากลางคืนว่า “ตี ๑, ตี ๒, ตี ๓, ตี ๔, ...”

ยิ่งกว่านั้นยังมีตำรับยาที่ได้รับสืบทอดจากบรรพบุรุษตาหวดหมอคำ ลีคมอย่างน้อย ๖ ตำรับ ได้แก่ (๑) ยารักษาเหงือกและฟัน (๒) ยารักษา สะเก็ดเงิน (๓) ยามะเร็ง (๔) ยาไต (๕) ยาริดสีดวงจมูก (๖) ยาแก้พยาธิ ในเด็ก นอกจากนี้ยังมีตำรับยาที่พ่อหมอหมวกคิดค้นเอง เช่น ยากระชับ มดลูก และยังมีตำรับยาที่ได้มาจากหมอท่านอื่นและคัมภีร์แพทย์แผนไทย เช่น ยาขับโลหิตเสียและยาขับน้ำคาวปลา ยารักษาเบาหวาน ยารักษา ริดสีดวงทวาร ยารักษาเหงือกและฟัน ยารักษาโรคผิวหนัง เป็นต้น

ผลงานวิชาหมอพื้นบ้านของบรรพบุรุษ กับภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยร่วมสมัย

ในวัยฉกรรจ์พ่อหมอหมวกดำเนินชีวิตเยี่ยงชายผู้ใช้แรงงานทั่วไป ต้องย้ายถิ่นฐานทำงานรับจ้าง อีกทั้งแสวงหาความรู้ประสบการณ์นอกถิ่น บ้านเกิด ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส เมื่อช่วงอายุ ๑๘ ปี ได้ไปอาศัยอยู่ตำบล ละหาร อำเภอยี่งอ ทำงานรับจ้างกรีดยาง และได้เริ่มใช้ความรู้หมอพื้น บ้านรักษาผู้ป่วยจนเป็นที่รู้จักในชุมชน

โรคสะพันเอ็นมักป่วยกันมากสำหรับผู้ใช้แรงงานที่นี่ เป็นโรคกล้ามเนื้อและเอ็นอักเสบชนิดหนึ่ง คนป่วยมักมีอาการปวดกล้ามเนื้อรุนแรง ปรากฏอาการอักเสบ แดง ร้อนตามแนวกล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกาย ปวดมากจนเดินไม่ได้ หากไม่ได้รับการรักษาจะกลายเป็นหนอง หมอ หมวกได้ใช้ตำรับยาพอก คือใบคอแลนเถา ขมิ้นชัน ข้าวสาร ปริมาณมาก พอสมควร ตำผสมกันแล้วนำไปพอกบริเวณที่มีอาการทั่วร่างกาย ความ เย็นจากตัวยาช่วยลดความร้อนและบรรเทาอาการอักเสบ จนหายขาด นอกจากนั้นยังมีโรคที่ชาวบ้านมาหาเพื่อให้พ่อหมอหมวกรักษาเป็น

จำนวนมากในเวลานั้น คือ โรคเรื้อรังเส้นเลือดหรือเรื้อรังตี้นหมา(หรือตาเปาะริมา ในภาษายาวี) ท่านใช้คาถาปิดเรื้อรังคิ้วหมวกพลุพ่นบริเวณผิวหนังที่เป็นเรื้อรัง จนหายดีทุกราย

ต่อมาหมอหมวกย้ายไปอยู่ตำบลลำภู อำเภอเมือง ตอนอายุได้ราว ๒๖ หรือ ๒๗ ปี ไปทำงานก่อสร้างและทำนา แต่ยังคงมีผู้ป่วยติดตามมารักษากับท่าน ขณะนั้นเองท่านได้เรียนรู้วิชาแพทย์เพิ่มเติมจากผู้ใกล้ชิด โดยเฉพาะเรียนวิชาคาถาถอดหนาม และคาถาปิดพิษงูกัด ภาษายาวีจากญาติชาวพุทธที่ตากใบ ชาวบ้านที่อาศัยใกล้ป่ามักถูกหนามตำ เมื่อมาหาหมอหมวกท่านก็จะว่าคาถาเรียกหนามเป็นภาษายาวี ดังนี้ “เฮ ปือติริ โต๊ะกูรอกู ซูริะฮากูจาบุราโมะ จาบุตริ ซ็องปะปารีและปลูรู”^๖ คนป่วยต้องมาหาหมอหมวกทุกเช้า หมอหมวกรักษาโดยกล่าวคาถาร่วมถึงเส้นผมคนป่วย ๓ วันติดต่อกัน หนามจึงหลุดออกมา

ผู้สานภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน กับการแพทย์แผนไทย

ราวปีพ.ศ.๒๕๒๙ เมื่อวัยหมอหมวกย่าง ๕๐ ปี ได้ย้ายครอบครัวมาตั้งรกรากอยู่ที่ชุมชนมนังซีโป บ้านจะแนะ ตำบลจะแนะ อำเภอจะแนะ “มนังซีโป”^๗ เป็นชุมชนหนึ่ง บ้านจะแนะประกอบด้วย ๕ ชุมชน ได้แก่ จะแนะ มนังซีโป เมาะตुरอ ปือแด และปือแนปือแด เมื่อมาอยู่ที่นี้ ท่านได้รับความรู้และตำรายาวิดโฑธิมาจากพระรูปหนึ่งที่มาจำพรรษา ณ สำนักสงฆ์ดงขงญอ ตำบลดงขงญอ หมอหมวกจึงค้นคว้ายาจากตำรับหลวง ตำรับเล็กๆ ที่ใช้รักษาโรคที่พบมากในท้องถิ่นและใช้ได้ผลดี อาทิ โรคริดสีดวงทวาร จุดนี้กลายเป็นสะพานการเชื่อมต่อหมอหมวกกับการศึกษาเรียนรู้กับระบบการแพทย์แผนไทยที่เป็นทางการ

^๖ คำแปล : โอม ครูของกู ให้มาถอนผม ถอนหนาม ถอนหนามปลากะเบนและกระสุน

^๗ ชื่อ มนังซีโป มีความหมายว่า ฟุ้งต้นสำน (มนัง แปลว่า ฟุ้ง, ซีโป แปลว่า ต้นสำน ซึ่งเป็นไม้สูงใหญ่ใบหนา ดอกสีเหลืองสด ผลสุกเหลืองรสหวานอมเปรี้ยวจิ้มกินกับน้ำพริกได้ แก่นต้นต้มดื่มขับน้ำคาวปลา เปลือกต้นใช้เคี้ยวพ่นรักษาแผลไฟไหม้)

ในความทรงจำอันแจ่มชัด พ่อหมอหมวกจึงเล่าว่า “เมื่อได้ย้ายมาอยู่ตรงนี้ (ชุมชนมนังซีโป อำเภอจะนะ) มีพระเดินทางมาจากอีสานหรือกรุงเทพฯ (ไม่แน่ใจ) เอาตำราวัดโพธิ์มาให้เล่มหนึ่ง (เล่มสีเขียว) ได้มาตอนอายุ ๔๘-๔๙ ปี เมื่อมีคนเจ็บมาขอยา ผมอ่าน (ตำรา) ตามนั้น แล้วไปซื้อยากับอาจารย์วิโรจน์ ปัญญาวุฑ์ เป็นร้านอยู่ใกล้สถานีรถไฟต้นยางมีส” อาจารย์วิโรจน์ถามว่าไปเรียนที่ไหนมา หมอหมวกบอกว่าไม่ได้เรียน อ่านตามตำราเอง อาจารย์วิโรจน์บอกว่าถ้าไม่ได้เรียน จะถูกจับ ผิดกฎหมาย หมอหมวกจึงตัดสินใจเรียนและมอบตัวศิษย์กับอาจารย์วิโรจน์

หลังจากนั้นพ่อหมอหมวกได้เริ่มเข้าร่วมรับการอบรมเรื่องการแพทย์แผนไทยและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดยะลา เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๖ โดยวิทยากรเป็นครูแพทย์แผนไทยผู้เชี่ยวชาญ ๓ ท่าน คืออาจารย์นิยม แก้วแสงเรือง อาจารย์เล็ก ธนแก่น และอาจารย์ประกอบ อุบลขาว ซึ่งภายหลังพ่อหมอหมวกได้รู้จักใกล้ชิด และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กับครูแพทย์แผนไทยทั้ง ๓ ท่านอยู่เป็นระยะ และมีโอกาสเข้าอบรมในสมัยแพทย์หญิงเพ็ญนิภา ทรัพย์เจริญมาบรรยายที่โรงแรมมายการ์เด็น จังหวัดปัตตานี (ราวปีพ.ศ.๒๕๔๗) โรงพยาบาลจะนะส่งหมอหมวกกับเพื่อนบ้านผู้สนใจชื่อ ดอแม (ปัจจุบันดอแมเสียชีวิตแล้ว) ไปอบรมครั้งละ ๓-๔ วัน ทางหน่วยงานราชการมักส่งหมอหมวกเป็นตัวแทนไปร่วมกิจกรรมได้เพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านหมอพื้นบ้านและแพทย์แผนไทยสืบเนื่องมา

ยะโก๊ะ : หมอนักบุญของพี่น้อง ชาวไทยมุสลิม จังหวัดนราธิวาส

สำหรับพี่น้องชาวไทยมุสลิมในอำเภอจะนะ จะรู้จักหมอหมวกในชื่อว่า “บอมอ” หรือ (หมอ) ยะโก๊ะ หรือแบโก๊ะ เป็นบุคคลที่ทุกคนไม่เพียงรู้จัก แต่ยังให้ความเคารพยกย่องหมอไทยชาวพุทธคนนี้เป็นอย่างสูง

ฉายา “ยะโก๊ะ” เป็นข้อยืนยันได้ดีจากปากของนายรอมลี แม่เห อีหม่าม แห่งบ้านยะออ หมู่ที่ ๑ ตำบลจะแนะ

“ลุงหมวกนี่คือชื่อเดิม พอมาอยู่จะแนะซึ่งเป็นชุมชนมุสลิม พวกเรา ที่นี้ก็ตั้งชื่อให้ว่า “ยะกู๊บ(ยาโกบ)” คือยะกู๊บ(ยาโกบ) เป็นชื่อของศาสดา เป็นของระดับสูง แต่เราเรียกบ้านๆว่า ยะโก๊ะ”

ท่านอีหม่ามอธิบายถึงที่มาของฉายา “ยะโก๊ะ” เพิ่มเติมว่า “ลุงหมวก มาอยู่ที่จะแนะประมาณ ๔๐ ปี สมัยก่อนโรงพยาบาลอำเภอจะแนะยัง ไม่มี มีแต่โรงพยาบาลจังหวัด(นราธิวาส) ชาวบ้านก่อนไปโรงพยาบาล ก็ใช้ หมอบ้าน หมอสมุนไพรสมัยนั้นมีลุงหมวกซึ่งเป็นหมอไทยพุทธ หมอ อิสลามเราก็มี ลุงหมวกเก่ง รักษาหลายๆโรค ได้ช่วยชาวบ้าน ที่นี้เป็น ชุมชนมุสลิมมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันกับชาวพุทธ คนที่นับถือลุงหมวก เป็นผู้อาวุโสที่เราเคารพนับถือคนหนึ่งไม่ได้มีความแตกต่างว่าเป็นไทย พุทธหรือมุสลิม โต๊ะอีหม่ามเองก็รักษากับลุงหมวก เป็นต่อมลูกหมากโต ในการรักษาลุงหมวกรู้เข้าใจวิถีอิสลามดีว่าอะไรคือข้อห้าม วิธีไหนทำได้ ในการรักษา เป็นคนมีวิชาสามารถช่วยเหลือพี่น้อง ในทัศนะอิสลาม คน ที่ได้ช่วยคน คือ ผู้ได้บุญคุณมาก คนที่นี้จึงเรียกลุงหมวกว่า ‘ยะโก๊ะ’ ซึ่ง ชื่อนี้มาจากชื่อของศาสดาองค์หนึ่งในศาสนาอิสลาม”

ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน, : ตบโจทย์ การดูแลสุขภาพในท้องถิ่นห่างไกล

ในท้องถิ่นไกลปืนเที่ยงพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมอพื้น บ้านเป็นที่พึ่งของชาวบ้านและมีความสำคัญในระบบพหุลักษณะทางการแพทย์ คือมีการแพทย์หลายระบบอยู่ด้วยกัน อันจะก่อให้เกิดความมั่นคง ทั้งในทางการปกครองและการดูแลสุขภาพภายในชุมชนชายขอบ จึงเป็น ภารกิจสำคัญร่วมกันของทุกหน่วยงาน

นายชัยเดช ปาละวงศ์ นายอำเภอจะแนะ ได้กล่าวถึงคุณูปการของ

พ่อหมอหมวกที่มีต่อความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรมว่า “พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่เป็นป่าเขา ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร มีทั้งสวนยางพาราและสวนผลไม้ ใช้แรงงานทำงานประกอบอาชีพ และที่สำคัญก็เป็นพื้นที่ที่มีความเคลื่อนไหวของผู้ก่อเหตุความไม่สงบ ซึ่งในพื้นที่เราเป็นที่พักพิงของผู้ก่อเหตุ ทำให้การดูแลพี่น้องประชาชนค่อนข้างลำบาก ในขณะเดียวกัน โรงพยาบาลของเราเองก็มีแค่ ๓๐ เตียง การที่จะดูแลคน ๓๐,๐๐๐ เกือบ ๔๐,๐๐๐ คน(ในอำเภอจะนะ)ก็ถือว่ามาก ในขณะเดียวกันก็มีคนของ อำเภอสุคริบน อำเภอระแงะ ที่ใกล้เคียงกันก็มาใช้บริการที่โรงพยาบาล (อำเภอจะนะ)ของเรา ทำให้โรงพยาบาลมีภาระมากพอสมควรในการดูแลผู้ป่วย”

“หมอหมวกก็เป็นคนหนึ่งที่ได้เป็นบุคคลสำคัญของอำเภอ ที่ได้นำภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านมาใช้ให้เกิดประโยชน์ขึ้นในอำเภออย่างแท้จริง ภูมิใจที่ในพื้นที่ที่ห่างไกล ที่แทบจะไม่ได้ได้รับความสนใจจากหน่วยราชการอื่นๆ ที่จะมาสนับสนุนให้คนที่เขาทำดี คนที่ทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองอย่างเต็มที่ ฉะนั้นที่ท่านได้รับรางวัลระดับชาติถือว่า เป็นเกียรติของชาวอำเภอจะนะ”

ความสำคัญในการดูแลทุกข์สุขของประชาชน นายอำเภอกล่าวว่า “เกษตรกรในพื้นที่มักมีอาการป่วยโรคของกล้ามเนื้อ โรคกระดูก โรคทางเดินอาหาร จะใช้ยาสามัญ ยาแผนปัจจุบันก็อาจไม่ทั่วถึงและมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น เมื่อมีหมอพื้นบ้านซึ่งก็คือหมอหมวก ซึ่งท่านเป็นคนที่มีความรู้ภูมิปัญญาในการที่จะนำสมุนไพร มาใช้ในการรักษา ที่บ้านท่านเองก็มีการปลูกสมุนไพร ซึ่งบางอย่างก็แทบหาไม่ได้แล้ว ซึ่งเป็นตัวยาค่าคุณค่าและสามารถที่จะนำมารักษาโรคให้พี่น้องประชาชนที่ยังเชื่อมั่นในคุณค่าสมุนไพร ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งที่ลดค่าใช้จ่ายของทางราชการ และทำให้พี่น้องประชาชนที่มีความผูกพันไม่ว่าไทยพุทธ ไทยมุสลิมก็มีการไปมาหาสู่

ช่วยกันดูแล ซึ่งเป็นมิติหนึ่งของคนในพื้นที่เสี่ยงภัย แต่เต็มไปด้วยความอบอุ่น ความห่วงใยซึ่งกันและกัน เวลาที่ทุกข์ภัยมีโรค ช่วยกันดูแลรักษา”

คุณูปการที่พ่อหมอหมวกมีต่อพหุลักษณะทางการแพทย์ในชุมชนนั้น ผู้ที่ตอบได้ชัดเจนที่สุดคือ นายแพทย์อหัมมัดมุซุลิม เปาะจิ แพทย์นักบริหาร ได้ดูแลสุขภาพและร่วมทำงานกับหมอพื้นบ้านในท้องถิ่นอย่างใกล้ชิดมาไม่น้อยกว่า ๒๖ ปี “กิจกรรมที่หมอหมวกได้ไปช่วยโรงพยาบาล คือทางโรงพยาบาลมีงานส่งเสริมสุขภาพชาวบ้านโดยการใช้สมุนไพร แถวน้ำมันพืชสมุนไพรต่างๆ มากมาย โรงพยาบาลจัดการอบรมชาวบ้านทุกหมู่บ้านในการใช้พืชสมุนไพรเพื่อส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค โดยการเชิญหมอหมวกเป็นวิทยากรให้กับทางโรงพยาบาลทุกครั้ง ในขณะเดียวกันเราก็มีหมอไทยในชุมชนหลายคน เราก็จะมีการประชุม พบปะแลกเปลี่ยนกัน โดยจะให้หมอหมวกเป็นหัวหน้าและให้คำปรึกษาแก่หมอไทยและหมอพื้นบ้านคนอื่นๆ ด้วย”

นอกจากนั้นแล้ว ชาวบ้านแถวน้ำมันอาชีพรักษาทำไร่ โรคส่วนใหญ่ มักเกี่ยวกับเป็นโรคปวดเมื่อย ปวดกล้ามเนื้อ ส่วนใหญ่ใช้สมุนไพรเป็นหลักอยู่แล้ว โรงพยาบาลไม่ต้องการให้ใช้อย่างอื่นโดยเฉพาะการไปซื้อยาจากข้างนอกที่จะมีพวกเสตียรอยด์ จึงมีการให้ความรู้สมุนไพรโดยให้พ่อหมอหมวกแนะนำการใช้สมุนไพรที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ที่มีความปลอดภัยสำหรับประชาชน ทำให้มีความนิยมใช้สมุนไพรในอาการปวดข้อ ปวดเมื่อยตามตัว ที่เกิดจากการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้นอีก

ครูผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน สู่คนรุ่นใหม่ในโรงพยาบาล

แม้พ่อหมอหมวกสูงวัยมากขึ้น แต่ด้วยจิตวิญญาณความเป็นครูของพ่อหมอหมวกสามารถข้ามช่องว่างระหว่างวัย ทานกลายเป็นไอดอลของแพทย์แผนไทยรุ่นใหม่ ต่างวัยต่างศาสนา ดังที่ นางสาวโศภิยะห์ วาเต๊ะ^๕

ที่สะท้อนภาพความเป็นครูภูมิปัญญาจิตใจของพ่อหมอหมวกว่า “คนไข้ที่มาที่นี่ ก็จะมีอยู่ ๒ แบบ แบบหนึ่งคือ มาหาหมอหมวกโดยตรง หรือ walk in (เข้ามาโดยไม่นัดล่วงหน้า) มาจาก OPD ตรงจุดคัดกรอง คนไข้ก็บอกเลยว่า มาแผนกแพทย์แผนไทย แบบที่สอง คือ แพทย์ส่งมา

โซพิยะห์มาทำงานที่นี่ตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ บ้านอยู่ใกล้ๆ กับบ้านพ่อหมอ แต่ด้วยความที่ไปเรียนหนังสืออยู่ข้างนอกมาตลอด จึงไม่รู้อะไรมากเกี่ยวกับพ่อหมอ แคเคยได้ยินชื่อว่าเป็นหมอพื้นบ้านที่เก่งเรื่องสมุนไพร “พอเรียนจบมาทำงานที่นี่ เราเริ่มมีปัญหาเรื่องสมุนไพร เวลาเราไปเห็นสมุนไพร หรือทำงานกับโตะบิแค (หมอสูติพื้นบ้านมุสลิม) หมอก็จะบอกเป็นภาษามลายู บางทีเราไม่รู้ ก็เริ่มไปหาพ่อหมอ พ่อบอกเปรียบเทียบได้ว่าภาษามลายูเรียกอันนี้ ภาษาไทยเรียกอันนี้” จึงไปมาหาหมอหมวกกันตลอด จนวันหนึ่งได้รับโจทย์จากอาจารย์ให้หา เห็นนมเสือเราจึงไปหาพ่อ ซึ่งเห็นนี้หายาก แต่ที่บ้านพ่อกลับมี รู้สึกว่าบ้านพ่อมีสมุนไพรทุกสิ่งจริงๆ ที่เราขาด เมื่อมีนักศึกษาจะมาฝึกงานเราพาให้ไปเรียนรู้อันนี้ที่บ้านพ่อด้วย พ่อก็ให้ความรู้จนทำงานวิจัยได้ พ่อไม่หวังวิชาเมื่อเราไปปรึกษาเรื่องการรักษาคนไข้ พ่อก็ให้สูตรมา และบอกให้มาเรียน เราได้รวบรวมความรู้ของพ่อไว้เป็นเล่ม และใช้ในการสอนนักศึกษาด้วย พ่อเป็นคนที่ไม่เสียดสี เป็นคนพุทธที่สามารถอยู่ได้กับชุมชนมุสลิม พ่อเป็นคนใจดีไม่เคยเห็นพ่อโมโหสักครั้ง ให้ความรู้ทุกอย่างที่เราอยากรู้ เรารู้สึกดีใจและภูมิใจมากที่มีพ่ออยู่ใกล้ๆ และเป็นที่ปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องยาหรือการดำเนินชีวิต พ่อสามารถสอนเราได้ทุกอย่าง”

ฝ่ายการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก รพ.จะนะมีการใช้ยาสมุนไพรตำรับพื้นบ้านของหมอหมวก ๒ ตำรับคือ

๑) ยาริดสีดวงทวาร ในผู้ป่วยที่เพิ่งเป็น เช่น มีอาการเลือดออก หรือมีหัวริดสีดวงที่เพิ่งออกและเข้าไปได้เองก็จะใช้ยาเดี่ยว คือเพชรสังฆาต

“ กลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โรงพยาบาลจะนะ. (๒๕๖๐). ตำรับยาพื้นบ้าน-สมุนไพรพื้นบ้านของหมอหมวก คงศรี. ในโครงการส่งเสริมการพัฒนากระบวนการและการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. เอกสารอัดสำเนา.

แต่ถ้าเป็นคนไข้ที่มีอาการหนักกว่า เช่น มีติ่งและติ่งริดสีดวงไม่สามารถเข้าไปในทวารได้เอง หรือมีเลือดออกตลอดเวลา ก็จะใช้ตำรับยาของหมอหมวก

๒) ยาแก้คัน รักษาโรคผิวหนังเรื้อรัง สะเก็ดเงิน ถ้าเป็นสะเก็ดเงินจะใช้ร่วมกับยาต้มของหมอหมวก แต่ตำรับยาต้มจะให้ไปรับที่บ้านหมวกไม่ได้จ่ายที่โรงพยาบาล

นายแพทย์หมัดมุซุลิม เปาะจิ เล่าความเป็นมา “ผมอยู่ที่นี้มา ๒๖ ปี ผมได้คลุกคลีกับหมอหมวกตั้งแต่ผมเองก็รู้ว่าหมอหมวกมีความรู้เยอะ เนื่องจากบ้านหมอหมวกกับทางโรงพยาบาลไม่ไกลกัน ผมเองมีเวลาตอนเย็นๆ ผมก็จะมาคุยถามเรื่องสมุนไพร ทำให้เรามีความตระหนักในเรื่องสมุนไพรมากขึ้น ท่านเองก็มีประสบการณ์และให้บริการรักษาบางอย่าง เช่น เรื่องของริดสีดวงทวาร ตำรับของโรงพยาบาลใช้เพชรสังฆาต บางครั้งผู้ป่วยใช้ไม่ค่อยดี ก็จะทำให้ใช้ตำรับของหมอหมวก สมุนไพรตำรับเด่นคือ ตำรับที่เป็นขี้ผึ้งที่ทำโรคผิวหนัง เป็นที่นิยมของคนแถวนี้ เราก็ได้นำตำรับนี้ไปใช้ในโรงพยาบาล หมอหมวกเองก็ให้ตำรับว่าผสมอะไรบ้าง...ในส่วนนี้ก็ประทับใจ”

แพทย์และบุคลากรโรงพยาบาลยอมรับในความเสียสละและความรู้ของหมอหมวก ยอมรับภูมิปัญญาเพราะหมอหมวกเรียนรู้ตลอดเวลาเมื่อมีการจัดอบรมโดยกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก หรือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา หมอหมวกไปทุกครั้งเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหมอคนอื่นๆ แม้จะเสียเวลาและขาดรายได้ไป “หมอพื้นบ้านที่นี่จะเป็นมุสลิม มีหมอหมวกคนเดียวที่เป็นไทยพุทธ ในสามจังหวัดนี้คนมักจะมองว่าไทยพุทธกับมุสลิมมักจะไม่ค่อยเข้ากันได้ แท้จริงแล้วสำหรับประชาชนทั่วไปไม่เป็นปัญหาอะไร หมอหมวกกับคนอื่นก็ไปๆ มาๆ แล้วก็มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน บางครั้งก็ลงพื้นที่เข้าป่าด้วยกัน คนไข้ที่มาใช้บริการที่นี่ก็เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์เป็นมุสลิม ความดีของหมอหมวกที่ทำได้ เป็นเกราะป้องกันให้อยู่ในพื้นที่ได้อย่าง

ปลอดภัย” เป็นคำยืนยันจากนายแพทย์อหัมมัดมุซลิม เปาะจี ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจะแนะ

หมอยะโก๊ะเป็นทุกสิ่งของคนใช้

คนใช้หญิงมุสลิมคนหนึ่งกล่าวถึงหมอหมวกว่า

“มาหาหมอหมวกด้วยอาการปวดเข่า เข่าบวม เวลาละหมาดก็จะเจ็บมากเลย เดินลำบาก มาหา ๒ ครั้ง อาการดีขึ้น ละหมาดก็ไม่เจ็บมากแล้ว หมอรักษาได้หลายโรค เบาหวาน ริดสีดวงทวาร แถวนั้นคนก็รู้จักหมอยะโก๊ะทั้งนั้น หมอยะโก๊ะเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง เก่งมากเลย การรักษาก็ดี เขาใจดี”

ในช่วงที่รักษาพี่น้องชาวมุสลิม หมอยะโก๊ะกล่าวว่า “ไม่ใช่เรานะที่รักษาหาย เรารู้ยา แต่ถ้าอัลเลาะห์ไม่ให้ก็ไม่หาย ลองเอายาไปกินดู” ถ้ารักษาพี่น้องชาวพุทธ ท่านจะกล่าวว่า “ขออัญเชิญให้พ่อหมอชีวกโกมารภัจจ์และอาจารย์ทุกๆพระองค์ จงมาช่วยดลบันดาลให้ (คนป่วย) หาย” นี่จึงเป็นความนอบน้อมต่อมตัวของหมอพื้นบ้าน

พ่อหมอหมวกไม่คิดค่ารักษา มีเพียงค่าตั้งราคคือค่ายาครุเหมือนหมอพื้นบ้านที่เคร่งครัดจนขบทั่วไปคือ ถ้าเป็นชาวพุทธ จะต้องเตรียมเงิน ๑๒ บาท เท่านั้น พร้อม ด้ายดิบ ข้าวสาร ดอกไม้ ส่วนชาวอิสลาม สิ่งของอย่างอื่นไม่ต้อง หมอยะโก๊ะจะจัดการให้เอง อย่างไรก็ตาม สำหรับการรักษาระดุก คิดค่าครุเพียงบาทเดียว (๑ บาท) ไม่รับเงินเกินและอย่าให้เกินโดยเด็ดขาด เมื่อคนไข้หายดีแล้ว พ่อหมอจะทำพิธี “สะบัดราดหรือปลี้อีส” เพื่อปัดเป่าโรคให้พ้นไป (หายไป) ดังได้กล่าวแล้ว





ภูมิปัญญาชาวบ้าน
และพิธีกรรม
“พ่อหม่อมมาก คงศรี”





“

“บางเนื้อ ชอบบางยา
บางตา ชอบบางคน”

”

หมายถึง ชาติคนเราไม่เหมือนกัน (กรุ๊ปเลือด) บางคนที่ถูกกับยา ก็จะหายจากโรค บางคนที่ไม่ถูก
กับยา ก็จะรักษาไม่หาย แต่ละคนมีธาตุที่แตกต่างกัน ถ้าชอบเหมือนๆ กัน ก็จะติดกัน





๒๘ หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๓ พ่อหม่อมหลวง คงศรี





ยารักษาสะเก็ดเงิน

การสืบทอดภูมิปัญญา

ประภทยา

สรรพคุณ

ส่วนประกอบและอัตราส่วน

วิธีการปรุงยาสมุนไพร

ประภทยา

วิธีการปรุงยา

น้ำกระสายยา

กำหนดอายุยาที่ปรุงแล้ว

ขนาดและวิธีใช้

ระยะเวลาในการรักษา

ข้อห้ามและข้อควรระวัง

หมายเหตุ

บรรพบุรุษ

ยารับประทาน

รักษาโรคสะเก็ดเงิน

โรคแดง โรคขาว หม้อข้าวหม้อแกงลิง

หัวปรง ขมิ้นเครือ ข้าวเย็นทั้ง ๒

(เสมอภาค)

ยาต้ม

นำสมุนไพรแห้งต้มรวมกับน้ำพอท่วมยา

ไม่มี

๑ เดือน

รับประทานครั้งละ ๓๐ ซีซี

ก่อนอาหารเช้า – เย็น

จนกว่าจะหายดี

ห้ามรับประทานปลาหมึก

ผู้แพ้ส่วนประกอบยาในตำรับ

ยารักษาโรคสะเก็ดเงิน ใช้ร่วมกับ

ยาขี้ผึ้งรักษาโรคผิวหนัง





๓๐ หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๓ พ่อหมอหมวก คงศรี





ยาโรคผิวหนัง

การสืบทอดภูมิปัญญา
ประเภทยา
สรรพคุณ
ส่วนประกอบและอัตราส่วน

วิธีการปรุงยาสมุนไพร

ประเภทยา
วิธีการปรุงยา

น้ำกระสายยา
กำหนดอายุยาที่ปรุงแล้ว

ขนาดและวิธีใช้

ระยะเวลาในการรักษา
ข้อห้ามและข้อควรระวัง

นายทอง ต้นหญงมี๊ส อ.ระแงะ นราธิวาส
ยาใช้ภายนอก
รักษาโรคผิวหนังเรื้อรัง
ผกขี้ทะเล ผลลำโพงสด ลูกกระเปียน
ลูกกระเบา (สิ่งละ ๑ ส่วน)

ยาขี้ผึ้ง
นำสมุนไพรทั้งหมดบดละเอียด
ทอดในน้ำมัน กรองเอาน้ำมันผสมขี้ผึ้ง
ไม่มี
๒ ปี

ล้างทำความสะอาดแผล เช็ดให้แห้ง
แล้วทาขี้ผึ้งบางๆวันละ ๓-๔ ครั้ง
จนกว่าจะหายดี
ห้ามรับประทานปลาหมึก
ผู้แพ้ส่วนประกอบยาในตำรับ





๓๒ หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๓ พ่อหมอหมวก คงศรี





ยารักษาริดสีดวงทวาร

การสืบทอดภูมิปัญญา
ประเภทยา
สรรพคุณ
ส่วนประกอบและอัตราส่วน

ตำราวัดโพธิ์
ยารับประทาน
บรรเทาอาการริดสีดวงทวาร
เหียนทั้ง ๕ กระวาน กานพลู ลูกข้าพลู
ขิงแห้ง ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ โกฐน้ำเต้า
มะแว้งเครือ (สิ่งละ ๑ ส่วน)

วิธีการปรุงยาสมุนไพร

ประเภทยา
วิธีการปรุงยา
น้ำกระสายยา
กำหนดอายุยาที่ปรุงแล้ว

ยาลูกกลอน ยาขง
ยาลูกกลอน : นำผงยาแห้งผสมน้ำผึ้ง
ยาขง : ชงน้ำต้มสุกดื่ม
น้ำผึ้ง น้ำต้มสุก
๑ ปี

ขนาดและวิธีใช้

ลูกกลอน : ขนาดเม็ดข้าวโพด (ผู้ใหญ่) รับ
ประทานวันละ ๑ เม็ด ก่อนอาหารเช้า
ยาขง : ขนาดปลายช้อนชา ชงน้ำอุ่นดื่ม
รับประทานวันละ ๑ ครั้ง ก่อน อาหารเช้า
รับประทานจนหัวริดสีดวงฝ่อ หรือหายดี
ผู้แพ้ส่วนประกอบยาในตำรับ

ระยะเวลาในการรักษา
ข้อห้ามและข้อควรระวัง





๓๔ หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๓ พ่อหมอหมวก คงศรี





ยาแก้พยาธิในเด็ก

การสืบทอดภูมิปัญญา

ประเภทยา

สรรพคุณ

ส่วนประกอบและอัตราส่วน

วิธีการปรุงยาสมุนไพร

ประเภทยา

วิธีการปรุงยา

น้ำกระสายยา

กำหนดอายุยาที่ปรุงแล้ว

ขนาดและวิธีใช้

ระยะเวลาในการรักษา

ข้อห้ามและข้อควรระวัง

ค้นคว้าด้วยตัวเอง

ยาใช้ภายนอก

รักษาพยาธิ

หนอนตายหยาก หนุ่ยวงช้าง ทองพันชั่ง

ใบสวาด ทุเรียนเทศ

ยาทา

นำสมุนไพรสดตำละเอียด

ต้มในน้ำพอท่วมยาทิ้งไว้ให้เย็น

ไม่มี

๒ สัปดาห์

นำมาทารอบสะดือ ปิดด้วยยางให้ทั่ว

บริเวณท้อง กระหม่อม หลังหู และ

ท้ายทอย วันละ ๔ ครั้ง

๑ สัปดาห์

ผู้แพ้ส่วนประกอบยาในตำรับ





๓๖ หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๓ พ่อหมอหมวก คงศรี





ตำรับรักษาเหงือกและฟัน

การสืบทอดภูมิปัญญา

ประภททยา

สรรพคุณ

ส่วนประกอบและอัตราส่วน

วิธีการปรุงยาสมุนไพร

ประภททยา

วิธีการปรุงยา

น้ำกระสายยา

กำหนดอายุยาที่ปรุงแล้ว

ขนาดและวิธีใช้

ระยะเวลาในการรักษา

ข้อห้ามและข้อควรระวัง

บรรพบุรุษ

ยาใช้ภายนอก

แก้รำมะนาด ดับกลิ่นปาก

สารส้ม กานพลู เกลือ การบูร พิมเสน

(สัดส่วน ๘:๓:๓:๑:๑)

ยาสีฟัน

นำเครื่องยาทั้งหมดบดละเอียด

บรรจุภาชนะปิดฝา

ไม่มี

๑ ปี

ใช้เท่าเม็ดถั่วเขียว สีฟันหลังอาหาร

เช้า-เย็น หรืออุดรูฟันเมื่อมีอาการปวด

ใช้เป็นประจำทุกวัน

ผู้แพ้ส่วนประกอบยาในตำรับ







สมุนไพรบำบัด

วิชาหมอฟื้นบ้านที่ได้รับซึมซับจากตาหมอเสารมีทั้งด้านสมุนไพรบำบัดและพิธีกรรมบำบัด กล่าวคือ

ด้านสมุนไพรบำบัด : ตำรับยาพื้นบ้านที่ได้เรียนรู้โดยตรงมี ๓ ตำรับ ได้แก่

๑. ยารักษาโรคเรื้อรัง ภูสวัต ไฟลามทุ่ง รักษาอาการภายนอกด้วยการเป่าคาถา ปัดเริม พันหมากพลูบริเวณรอยโรค และรักษาภายในด้วยยาต้ม ประกอบด้วยสมุนไพร ๒ ชนิด คือ ไบรางจืด และใบพญายอ (เสลดพังพอนตัวเมีย) ใช้ปริมาณน้ำหนักเท่าๆ กัน (เสมอภาค) ใส่น้ำพอท่วมยา ต้มพอเดือด ตีมาก่อนอาหาร ครั้งละ ๑ ถ้วย (๓๐ ซีซี) วันละ ๓-๔ ครั้ง หรือตีมน้ำจันจวนอาการทุเลาลง

๒. ยารักษาอาการไข้ รวมทั้งไข้ป่า ประกอบด้วย เข้มขาว เข้มแดง หัวคูลุ่ม หัวคูล้า มะตูมเครือ เสมอภาค ใส่น้ำพอท่วมยา ต้มพอเดือด ตีมาก่อนอาหาร ครั้งละ ๓๐ ซีซี วันละ ๓-๔ ครั้ง จนวนอาการทุเลาลง

๓. ยารักษากระดูกแตก ประกอบด้วยสมุนไพร ๒ ชนิด คือ ใบเมื่อยและใบลำคุด เสมอภาค หุงในน้ำมันมะพร้าว เสกคาถา นำน้ำมันสมุนไพรที่กรองแล้วมาทาบริเวณที่มีอาการ พันด้วยผ้าขาวและเข้าเฝือก







ด้านพิธีกรรมบำบัด

การตัดพิษและการสะบัดราด เป็นพิธีภายหลังจากผลการรักษาโรคดีขึ้นหรือหายดีแล้ว เพื่อป้องกันการกลับเป็นซ้ำ

ในพิธีการตัดพิษ ใช้ผ้าขาวม้า ๑ ผืน และข้าวเหนียวสุก ๑ ปั้น

ส่วนพิธีสะบัดราดหรือปลี้อีส (ในภาษายาวีหมายถึงการปลดปล่อย) เป็นการปัดเป่าโรคให้พ้นไปเพื่อป้องกันไม่ให้โรคเข้าตัวหมอและคนไข้ ในพิธีกรรมให้นำด้ายดิบมาทำเป็นปม แล้วนำข้าวสารใส่ในปม จากนั้นพ่อหมอมหมอจะดึงปมด้ายให้หลุดออก โดยทำต่อหน้าผู้ป่วยหรือไม่ก็ได้



ทศ. เกษน ผู้ปลูก

หัวข้อการวิจัย

การวิจัยชุมชนโรคไต

โครงการวิจัยชุมชน

การศึกษาระยะ

2. กลุ่มเครือข่าย

ให้ความรู้การดูแลสุขภาพโดยการลงความรู้อุปกรณ์ท้องถิ่น และสร้างชุมชนบ้าน ในงานมหกรรมการแพทย์ แชนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทยปีที่ ๗ ระดับภาคใต้

เป็นวิทยากร สรรพพืชนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช

ถ่ายทอดความรู้ด้านสมุนไพร การศึกษา ให้กับนักศึกษา มหาวิทยาลัยต่าง เช่น มหาวิทยาลัย มหาวชิราวุธวิทยาลัย วิทยาลัยสาธารณสุขเจริญนคร ฯลฯ



จัดทำหนังสือความรู้สมุนไพรพื้นบ้าน



เพื่อให้ความรู้ภูมิปัญญา การใช้สมุนไพรท้องถิ่นรักษาสุขภาพ

มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการรักษา และสมุนไพร กับหมอพื้นบ้าน และแพทย์ ในเขตอำเภอละงู

ถ่ายทอดองค์ความรู้จากตำราโบราณ ให้กับผู้ที่สนใจ

ถ่ายทอดความรู้ด้านสมุนไพร การเปรียบเทียบกับสมุนไพร ตำรับยา การวิจัยให้กับแพทย์แผนไทย

ถ่ายทอดความรู้ด้านสมุนไพร การเปรียบเทียบกับสมุนไพร ตำรับยา การวิจัยให้กับแพทย์แผนไทย





พิธีไหว้ครูพหุวัฒนธรรม

พิธีไหว้ครูมีความสำคัญต่อความเป็นหมอรักษาคคนให้หายป่วยอย่างมาก หมอพื้นบ้านและแพทย์แผนไทยมีการไหว้ครูเป็นส่วนหนึ่งของระบบการตรวจรักษา พ่อหมอหมวกเองมีความรู้เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีของอิสลามพอสมควร สามารถฟังและพูดภาษายาวีได้เป็นอย่างดี ท่านได้ประสานพหุวัฒนธรรมทางการแพทย์พุทธ-อิสลามเข้าด้วยกัน โดยมีการประกอบพิธีไหว้ครูสองศาสนา เพื่อให้จิตวิญญาณครูหมอรับรู้ และลงมาช่วยเหลือผู้ป่วย พิธีดังกล่าวจะทำพร้อมกันหรือไม่ก็ได้ แต่พิธีพุทธจะทำในเดือน ๔ หรือเดือน ๖ ซึ่งมีบทสวดสั้นๆ ว่า

“นะโม ตัสสะ ะกะวะเต อะระหะเต สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ ครั้ง)
 นโมนมัสการ ใจข้าขึ้นบาน จะขอบูชาพระครูถ้วนหน้า เส้นทางสู่พระครู
 ทั้งหลาย ท่านเอ็นดู เส้นทางมาสู่ ข้าจะนมัสการขอให้มิช้ยชนะแก่มาร วัน
 นี้ขอเชิญท่านมาเอาใจจง ฐบเทียน หมากพลู ข้าแต่งไว้สู่ถวายครูทุกองค์
 แบ่งแจกครบครันบรรจง พระครูทุกองค์ จงให้มีประสิทธิ์ ธิ แก่ข้าพเจ้า
 เถิด”

สำหรับพิธีอิสลาม เรียกว่าพิธีมืองาตะฮูรู เจ้าพิธีเป็นหมอชาวมุสลิม ชื่อหมอเปาะเตะ จากอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี ทำการขอพรจากพระอัลละาะห์ ให้ช่วยรักษาโรค และหมอต้องกล่าวคำปฏิญาณ(ซูเกะหรือโซปะ) ว่า “จะช่วยเหลือมนุษยชาติอย่างถึงที่สุด” สอดคล้องกับคตินิยมที่หมอยะโก๊ะยึดมั่นเป็นอาชีพปฏิญาณว่า

“เมื่อมีคนมารักษา เราต้องช่วย หาย ไม่หาย ก็อีกเรื่องหนึ่ง”

พ่อหมอหมวกมักจัดพิธีไหว้ครูที่บ้าน ชุมชนมนังซีไป บ้านจะแนะ มีบางครั้งร่วมจัดงานไหว้ครูกับส่วนราชการ เช่น การจัดพิธีไหว้ครูที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่





หลักเกณฑ์ และแนวทางการคัดเลือก หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๓

ความหมาย

หมอไทย หมายถึง ผู้ที่ได้รับขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยหรือ ผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ตาม พรบ.วิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๕๖

วิชาชีพการแพทย์แผนไทยตามพระราชบัญญัตินี้ ประกอบด้วย

(๑) การประกอบวิชาชีพ การแพทย์แผนไทย ได้แก่ การประกอบวิชาชีพด้านเวชกรรมไทย เภสัชกรรมไทย การผดุงครรภ์ไทย การนวดไทย การแพทย์พื้นบ้านไทย หรือการแพทย์แผนไทยประเภทอื่น ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยคำแนะนำของคณะกรรมการ

(๒) การประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยประยุกต์

คุณสมบัติ

- ๑) เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย
- ๒) เป็นผู้ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย หรือ การแพทย์แผนไทยประยุกต์
- ๓) ปฏิบัติงานดีเด่นที่เป็นแบบอย่างที่ดีได้ (ไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี)
- ๔) เป็นคนดี มีจริยธรรม เมตตาธรรม ตามหลักศาสนา
- ๕) เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในการดูแลผู้เจ็บป่วย และถ่ายทอดความรู้

การให้คะแนน

๒๐ คะแนน (ข้อมูลพื้นฐาน)

- ประวัติการรักษาผู้ป่วย/การทำประโยชน์ในชุมชน
- ผลงานที่ผ่านมา





๓๐ คะแนน (ความรู้ ทักษะและความชำนาญ)

- การดูแลรักษาผู้ป่วย
- ความชำนาญเฉพาะโรค โรคที่สามารถรักษาที่มีประสิทธิผล
- การถ่ายทอดความรู้

๓๐ คะแนน (ความสามารถพิเศษ)

ตัวอย่างเช่น

- แพลตำรา/บันทึกตำรา/มีตำรับเฉพาะ/มีเทคนิคการรักษาเฉพาะ/ประดิษฐ์อุปกรณ์การแพทย์/มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ปลูกป่าชุมชน และเสริมสร้างสุขภาพชุมชน ฯลฯ

๒๐ คะแนน (คุณธรรม จริยธรรม)

- มีจรรยาแพทย์ เป็นคนดี มีคุณธรรม
- เป็นที่ยอมรับยกย่องของชุมชน

วิธีการคัดเลือก

• คัดเลือกจากหมอไทยดีเด่นระดับจังหวัด เพื่อคัดเลือกตัวแทนหมอไทยดีเด่นระดับภาคประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

- ลงพื้นที่เพื่อคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๓
- คณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๓ จะ

คัดเลือกผู้ที่มีคะแนนดีที่สุดในหมอไทยดีเด่นระดับภาคทั้ง ๔ ภาค เพื่อนำเสนอให้คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติพิจารณาตัดสิน

รางวัล

- ๑) โล่เชิดชูเกียรติและใบประกาศเกียรติคุณ
- ๒) เงินรางวัล





สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

คำสั่งคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ
ที่ ๔ / ๒๕๖๒
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ

เพื่อให้การดำเนินการคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสม และได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน จึงแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ เพื่อเชิดชูเกียรติและสร้างขวัญกำลังใจของหมอพื้นบ้าน หมอแผนไทย ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ ในการทำประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ โดยมีการมอบรางวัลในการประชุมวิชาการประจำปี การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก

อาศัยอำนาจของคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ ตามคำสั่งคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ที่ ๕/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ โดยมีองค์ประกอบอำนาจและหน้าที่ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

- | | |
|--|------------------------|
| ๑.๑ นายวิชัย โชควิวัฒน์ | ที่ปรึกษา |
| ๑.๒ อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก | ที่ปรึกษา |
| ๑.๓ นายเปรม ชินวันทนานนท์ | ประธาน |
| ๑.๔ นายประพจน์ เภตรากาศ | รองประธาน |
| ๑.๕ รองอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก | คณะกรรมการ |
| ๑.๖ ผู้อำนวยการสถาบันการแพทย์แผนไทย | คณะกรรมการ |
| ๑.๗ นางสาวปารณัฐ สุขสุทธิ์ | คณะกรรมการ |
| ๑.๘ นางศุภวรรณ พันธุ์บุรณะ | คณะกรรมการ |
| ๑.๙ นายวีรพงษ์ เกรียงสินยศ | คณะกรรมการ |
| ๑.๑๐ นายสันติสุข โสภณสิริ | คณะกรรมการ |
| ๑.๑๑ นางสาวณีย์ กุลสมบุรณ์ | คณะกรรมการ |
| ๑.๑๒ ผู้อำนวยการกองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย | คณะกรรมการและเลขานุการ |
| ๑.๑๓ เจ้าหน้าที่กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย | ผู้ช่วยเลขานุการ |

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) : ชั้น ๓ อาคารสุขภาพแห่งชาติ ๘๘/๓๙ หมู่ ๔ บ.ติวานนท์ ๑๔ ต.ติวานนท์ อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐
National Health Commission Office : Floor 3, National Health building, 88/39 Moo 4, Soi Tiwanon 14, Tiwanon Rd., Mueangang District, Nonthaburi 11000 Thailand
Tel. +66-2832-900 Fax. +66-2832-9001 www.nationalhealth.or.th Email: nationalhealth@nationalhealth.or.th

"สานพลังปัญญา สร้างสรรค์นโยบายสาธารณะ"





- ๒ -

๒. ให้คณะทำงานมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๒.๑ จัดทำหลักเกณฑ์และแนวทางการพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ

๒.๒ ดำเนินการพิจารณาคัดเลือก โดยประสานความร่วมมือหน่วยงาน องค์กร ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาคัดเลือกบุคคลผู้สมควรได้รับการคัดเลือก

๒.๓ เสนอชื่อ ประวัติ ผลงานของบุคคลผู้สมควรได้รับการพิจารณาคัดเลือกต่อคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ เพื่อพิจารณาคัดเลือกเป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ

๒.๔ จัดทำทะเบียนประวัติบุคคลผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลในการเผยแพร่และใช้ประโยชน์ต่อไป

๒.๕ ดำเนินการประกาศเกียรติคุณผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ ในการประชุมวิชาการประจำปี การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ครั้งที่ ๑๗

๒.๖ ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๒

(นายวิชัย โชควิวัฒน์)

ประธานคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ



ขอบคุณหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

- นายวิเศษ สิรินทร์โสภณ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา
- นายอดุลย์ บินยูโซะ เกสัชกรเชี่ยวชาญ รองนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา
- นายชัยเดช ปาละวงศ์ นายอำเภอจะแนะ
- นายอหัมมัดมุซลิม เปาะจี ผอ.รพ.จะแนะ
- นายพรประสิทธิ์ จันทระ นายแพทย์เชี่ยวชาญ รอง ผอ.รพ.สุโหงโกลก
- นายกิตตินันต์ เซ็งกะซรี ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง
- ดร.รุชีอัมมัน อาแวเงาะ สาธารณสุขอำเภอจะแนะ
- นางนุลีฮะ แวสแลแม หัวหน้ากลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา
- แพทย์แผนไทย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมาทุกท่าน
- น.ส.รัชติกา กุมภาว์ นักจัดการงานทั่วไป สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา
- นายบากอรี วาเม็ง หัวหน้ากลุ่มงานเวชศาสตร์ครอบครัวและบริการปฐมภูมิ รพ.จะแนะ
- นางสาวฟาตีมะห์ ยูโซ๊ะ แพทย์แผนไทย รพ.จะแนะ
- นายคอลิล มอสาแม แพทย์แผนไทย รพ.จะแนะ
- นายบาการูดีง หะลิ๊ะ ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย รพ.จะแนะ
- นางสาวนิฟาตีมา สาแม ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย รพ.จะแนะ
- นางสาวสาลีฮะ ฮาละ ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย รพ.จะแนะ
- นายมะสาอูดี บาโต นายกองค้การบริหารส่วนตำบลจะแนะ และสมาชิกทุกท่าน
- นายอาลี หะยือาลี ผู้ใหญ่บ้านจะแนะ
- นายรอมลี แมหะ อิหม่ามบ้านยะอ
- ผอ.รพ.สต. อำเภอจะแนะทุกท่าน
- นางสาวอามิตา แมหะ แพทย์แผนไทย รพ.สต.ดุซงญอ
- นางสาวรอฮายา เจ๊ะเงาะ แพทย์แผนไทย รพ.สต.ผดุงมาต
- ผู้อำนวยการโรงเรียนจะแนะ
- นส.ชินานานู เยะ นักการปกครองส่งเสริมท้องถิ่นชำนาญการ ท้องถิ่นอำเภอจะแนะ
- นางสาวโลนี อาแวมะ รักษาการผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาครอบครัวและ
การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจะแนะ
- ผู้บังคับหน่วยทหารพรานเฉพาะกิจ ๔๖
- ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรจะแนะ